

# **Інноваційні методи та форми організації дозвілля учнівської молоді**

Розвиток соціально-педагогічної роботи в Україні за останнє десятиріччя характеризується переосмисленням традиційних підходів до роботи з дітьми та підлітками, значними змінами та новаціями в цій сфері.

Вільний та всебічний розвиток особистості є не тільки високим соціальним ідеалом, але й важливою умовою становлення суспільства, яке орієнтується на універсальні, гуманістичні та демократичні цінності.

У зв'язку з політичними, економічними й соціокультурними змінами, що відбуваються в нашому суспільстві у всіх сферах його життя, значно змінилися зміст та форми культурно-дозвільної діяльності, які мають велику силу смислового та емоційного впливу на особистість.

Сучасні методи і форми культурно-дозвільної діяльності учнів обумовлені потребами суспільства в розширенні демократії та гласності, удосконаленням суспільних відносин, розвитком різнобічних здібностей учнівської молоді, продуктивним проведенням їх дозвілля.

## **Сучасні методи організації культурно-дозвільної діяльності учнів**

В організації культурно-дозвільної діяльності учнів сьогодні виділяють такі основні методи:

- Методи гри й ігрового тренінгу. Гра – самостійний і законний для учнів, дуже важливий вид їхньої діяльності. Гра виявляє знання, інтелектуальні сили. Вона показує рівень організаторських здібностей учнів, розкриває творчий потенціал кожного учня.
- Методи театралізації. Дозвілля учнів має нескінченну безліч сюжетів і соціальних ролей. Метод театралізації реалізується через особливий словник спілкування, обряди, ритуали. Театралізація знайомить учнів з різноманітними сюжетами життя.
- Метод змагання. Змагання – внутрішня „пружина” розкручування творчих сил, стимулювання до пошуку, відкриття, перемог над собою.
- Метод рівноправного духовного контакту. Він заснований на спільній діяльності учнів і дорослих „на рівних”.
- Методи ситуацій, що виховують, тобто покликаних до життя процедур, самореалізації, довіри, уявної довіри, недовіри, організованого успіху та ін. Ситуація, яка виховує, – це ситуація що спеціально створюється вихователем.
- Імпровізація – дія, не усвідомлена й не підготовлена заздалегідь, експромт. Імпровізація виводить на практичну й творчу заповзятливість. Мистецтво імпровізації – це породження спокуси творчого зусилля. Імпровізація базується на синдромі наслідування з привнесенням свого авторського початку.

## **Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи**

У педагогічній літературі прийнята така класифікація форм організації виховання, в основу якої покладено кількість учнів, які беруть участь у виховному заході. Розрізняють масові, групові та індивідуальні форми. До масових форм виховної роботи належать: тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, зустрічі з видатними людьми, огляди, конкурси, виставки стінної преси тощо.

**Масові форми роботи.** Найпоширеніші форми масової виховної роботи — це вечори, зустрічі, екскурсії.

*Тематичні вечори* — присвячуються суспільно-політичним подіям, державним святкам, пам'ятним і знаменним датам у житті народів України. Цінність тематичного вечора полягає в тому, що в його підготовці та проведенні беруть участь самі учні, вони проявляють ініціативу, самостійність, ерудованість у виборі теми, запрошують гостей, оформляють приміщення, готують книжкові виставки, художню самодіяльність, підбирають кінофільми тощо.

*Вечори запитань і відповідей* — одна з ефективних форм організації виховання учнів, це цікавий і живий засіб роз'яснення учнями різноманітних питань внутрішнього і міжнародного життя України, виробництва, науки, техніки, культури, спорту, явищ природи.

*Сократівські бесіди* — колективні роздуми над життєво важливою світоглядною проблемою. Сократ пропонував учням систему запитань, послідовні відповіді на які приводили до істини. Запитання для обговорення також можна взяти з бесід Сократа (Платон. Твори. Т. II) та з сучасного життя. Ось декілька з них:

— Хто отримує більше задоволення: той, кому роблять добро, чи той, хто його робить?

— Що краще: синиця в руці чи журавель у небі?

— Чи позбавляє дисципліна свободи?

— Чи добре живеться тому, у кого є все, що він хоче?

— Їсти, щоб жити, чи жити, щоб їсти?

— Ким бути гірше: тираном, чи тим, кого тиранять?

На початку сократівської бесіди проводиться розминка, учням пропонуються жартівливі вправи, цим самим задається хороший настрій. Коли емоційна напруга досягає найвищого рівня, бесіду слід завершити, щоб учні не перевтомилися.

Сократівські бесіди не потрібно проводити часто, зате постійно і регулярно. Це сприятиме виробленню в учнів звичку аналізувати життєво важливі проблеми. При проведенні сократівських бесід бажано використовувати музичний фон, репродукції картин, фрагменти з творів художньої літератури.

*Відкритий мікрофон* — це форма публіцистичної діяльності учнів у гуртожитку. Звичайно учні критикують негативні сторони життя гуртожитку, розмірковують над життєво важливими проблемами. Теми виступів можуть

бути сформульовані таким чином: "Що я хочу сказати...", "Чому в мене болить душа", "Увага, проблема", "Прошу слова". Виступи можуть бути побудовані за схемою: "Теза — аргумент — ілюстрація". Для організації відкритого мікрофона створюється робоча група, яка бере на себе організаційну, технічну та естетичну підготовки, встановлює кількість ораторів, забезпечує тишу під час виступів.

**Групові форми роботи** — це клуби, гуртки, екскурсії, походи, відкриті виховні години тощо.

Клуб у гуртожитку — це об'єднання учнів за інтересами на добровільних засадах, яке здійснює різноманітну творчу діяльність, має певну структуру і орган самоврядування.

Виховний процес у гуртожитку неможливо уявити собі без включення учнів до клубної діяльності, що організовуються на добровільних засадах з урахуванням інтересів і потреб дітей. Вона створює умови для розвитку творчих здібностей, для спілкування, самовираження і самоствердження учнів, надає їм можливості для відпочинку та задоволення своїх гедоністичних потреб.

Перша ознака клубу — добровільність входження до об'єднання. Клубне об'єднання характеризується загальнодоступністю його для будь-якого члена гуртожитського колективу. Не можна обмежувати доступ до клубу учням, які мають низьку успішність, порушують дисципліну; недопустимий конкурсний прийом в об'єднання.

Загальнодоступність занять для всіх бажаючих визначає самодіяльний характер організації клубного об'єднання і демократичний стиль його життєдіяльності, засновані на свободі вибору занять.

Найважливіші функції клубу:

- Стимулювання суспільної активності шляхом організації дозвільної діяльності.
- Розвиток соціально-культурної творчості.
- Широке спілкування в результаті спільної діяльності.
- Забезпечення культурного відпочинку й розваг.

### **Індивідуальні форми виховної роботи**

Важливе місце у виховній діяльності вихователя належить індивідуально-виховні роботи із учнями. Але для її реалізації будь-який вихователь має оволодіти набором педагогічного інструментарію. Для цього потрібно досконало оволодіти методикою індивідуально-виховної роботи, яка становить сукупність підходів, методів, способів і прийомів взаємодії з окремими учнями.

В індивідуально-виховній роботі із учнем провідним аспектом є проектування його особистості на зміст навчально-виховної діяльності та суспільного життя. Чимале значення має також інформація про те, чого хоче учень у житті, чого він чекає від навчання тощо.

**Організації індивідуально-виховної роботи із учнем передбачає:**

- діагностику особистості учня (якостей, властивостей, мотивації, установок, особливостей та ін.);
- визначення близьких і перспективних цілей індивідуально-виховної роботи із учнем;
- вироблення формуючих, розвивальних і корекцій-них заходів, спрямованих на усунення відхилень у поведінці учня, розвиток інтелектуальної, емоційної та вольової сфер;
- здійснення впливу (вибір оптимальних форм, методів і прийомів психолого-педагогічного впливу та їхнє практичне застосування);
- аналіз досягнутих результатів виховного впливу на учня та корегування цілей індивідуально-виховної роботи з ним.

***Вихователю необхідно знати:***

- загальні біографічні відомості: прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, соціальний і родинний стан, умови, у яких ріс, учився, виховувався, товаришів, друзів, знайомих;
- моральні якості: рівень свідомості, дотримання норм моралі, дисциплінованість, чесність, організованість, ставлення до товаришів і колективу;
- психічні особливості учня;
- стан здоров'я: фізичний і психічний розвиток.

Найпоширенішим методом вивчення учнів є бесіда. Однак педагогічна практика засвідчує, що бесіда як метод індивідуально-виховної роботи не завжди досягає позитивного результату. Причини різні. Одна з них полягає в тому, що цей метод вихователю має застосовувати професійно.

- По-перше, бесіда тоді досягає мети, коли вихователю усвідомлює її необхідність;
- по-друге, бесіда стане результативною, якщо вихователю підготує умови для взаєморозуміння, зуміє схилити до себе учня, встановить з ним міцний контакт взаємодії. Вихователю має також виявити стурбованість долею студента, доброзичливість, готовність надати йому реально практичну допомогу;
- по-третє, готуючись до бесіди, не слід забувати про те, що учень може бути по-різному налаштований на її результат;
- по-четверте, бесіда може забезпечити очікуваний виховний ефект тоді, коли в ній повно реалізувати можливість основного методу виховання, який становить фундамент бесіди. Наприклад, мета бесіди в тому, щоб домогтися зміни учневі раніше сформовані моральні критерії.

Дозвілля, як ніяка інша діяльність, надає можливість учневі усвідомити себе особистістю, індивідуальністю, самоствердитися, розвинути свої інтереси та здібності та одночасно усвідомлювати себе частиною колективних спільнот.